OPVSCVLVM

DE SENA,

PLANTA INTER OMNES, quotquot ſunt, hominibus beneficentiſſima & ſaluberrima.

AVTORE ANTONIO MIZALDO MONLVCIANO, MEDICO.

LVTETIÆ,
Apud Federicum Morellum Regium Typographum, in vico Bellouacenſi.
M. D. LXXII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIA ſanctione cautum eſt, ne alius quiſpiam prçter Federicum Morellum, Regium Lutetiæ Typographum, *hoc Opuſculum de Sena, planta inter omnes, quotquot ſunt, hominibus beneficentiſsima & ſaluberrima*, Autore ANTONIO MIZALDO *Monluciano, medico*, intra quinquennium abſque manifeſto eiuſdem Mizaldi conſenſu, ſub Regis ditione imprimat, aut vendat. Qui ſecus fecerit, libris & pœna in ſanctione æſtimata mulctabitur. Conceſſum fuit Priuilegium Lutetiæ Pariſiorum die quinta Octobris, 1570.

Per Regem in Conſilio,

DENYS.

SPECTATÆ VIRTVTIS & eruditionis viro, IOANNI LE CHARRON, Lutetiæ in Curia Vectigalium Præsidi, & Parisiensium Mercatorum Præfecto, ANTONIVS MIZALDVS medicus, S D.

PRÆCLARA *& memorabilis illa de Quintio Cincinnato Historia, cui, vt scribit Plinius, quatuor sua iugera in Vaticano aranti (quæ erant, Columella teste, auitum eius herediolum) Viator, nihil tale expectanti, Dictaturam attulit,*

& trepida ante boues, vt canit Persius, Dictatorem *induit vxor: illa, inquam, historia, mihi ob oculos ponit,* Præses *ſpectatiſsime, nuper tibi oblatam & adlatam* Pariſienſium Mercatorum, *ut vocant,* Præfecturam, *qui ſummus eſt ciuium & populi magiſtratus.* Nam *cùm tu nihil tale expectares, potioribus ciuium & minorum vrbis magiſtratum ſententiis & ſuffragiis, ad id faſtigij ſelectus & uocatus es: aſſentiente & ſuffragia probante* Chriſtianiſsimo Rege CAROLO, *cui placuiſſe, non ultima laus eſt. Quod factum, ſimul ac fama mihi nunciauit, ſtatim animum meum tanta inuaſit lætitia, vt prorſus dubitarem cui nam gratulari deberem: tibíne, cui tam inſignis dignitas contigerit, an vrbi quæ talem habitura ſit* Præfectum, *an* Regi, *qui tantum ſuis ciuibus &* Pariſienſi *populo*

præfecerit Neſtorem *, an potius mihi qui tibi ſum amiciſsimus, & ob id fortunarum tuarum particeps fieri debeo? ſi quidem uera ſunt quæ* Pythagorici *tradunt,* πάντα φίλων κοινά: καὶ, φίλον ἕτερον αὐτὸν εἶναι. *Si quid, mihi crede, in rebus meis eſſet unione uel candidius, uel precioſius, ego hac nota libentiſsimè ſignarem eum diem, in quo non lubrico exoculatæ* Deæ *fauore, ſed tribuum, & optimatum* Vrbis*, concordi calculo, gratóque* Principis *aſſenſu, eo magiſtratu, bonis, ut dicunt, auibus inauguratus es. Quod fœlix fauſtúmque ſit precor & opto.* Non *etenim ignoras quanto cum onere, nedum honore, illa prouincia, hoc præſertim tempore, tibi obeunda ſit.* V*erùm enimuerò, qua es modeſtia, uirtute & prudentia, quam nactus es* Spartam*, circumſpectè, &* Dei Opt. Max*. præſidio, inculpatè, reges &*

adornabis. Quod reliquum est, ut nouo aliquo munusculo, nouum hunc magistratum tibi gratularer, uisum fuit, ceu palàm testato animi mei gaudio, in tuo nomine publicare, & tibi officiosè deuouere Opusculum hoc de SENA, *planta inter omnes, quotquot sunt, hominibus beneficentissima & saluberrima: ut quod medicorum est promittant medici, & tractent fabrilia fabri. Quale quale est Opusculum, de eo dicere haud quaquam dubitem quod de philosophiæ studio scripsit* Horatius,

Æquè pauperibus prodest, locúpletibus æquè:
Æquè neglectum, pueris, senibusque nocebit.

Illud itaque placidè, pro tuo candore, excipere, & in μνημόσυνον *meæ erga te non uulgaris & ueteris amicitiæ habere digneris. Quod factũ si intellexero, non solùm conatus meos ad meliora promouebis, sed & me ipsum tibi deditissi-*

mum ſemper habebis. Verùm hæc ſatis, præſertim apud eum cui Populi commiſsi, & magna negocia curæ. Fœliciter itaque vale, Præſes æquiſsime, & Præfecte vigilantiſsime, in eo qui omnium valetudinem & ſalutem in manu habet: cuius immenſa bonitas, & te, & eximium ſocerum tuum in regiarum rationum collegio, vel, ut loquuntur, Computorum Camera Magiſtrum, *mihi ſemper & vnicè colendum, diu* Reipub. *incolumes cuſtodire dignetur.* Lutetiæ, *Calendis Septembr. Anno* CHRISTI, 1572.

IOANNIS DECVLLANT MONLVCIANI, IN SENATV PARISIENSI Aduocati, Ode dicωlos tetraſtrophos ad Ant. Mizaldum cognatum chariſs.

Næ, MIZALDE, *vides quòd celeres citò*
Anni diffugiunt, atque dies boni:
Noſcis quid valeat ſudor, & ocium
Quàm ſit triſte malum nimis.

Præclarè ergo facis dum vegetum viget
Iam nunc ingenium, & firmus adeſt calor,
Scriptis velle tuis noſcere poſteros,
Te vixiſſe nepotibus.

Debent multa tibi docta μαθήματα,
Debent ἰατρικῆς *ſcita ſalubria,*
Nam cunctis aperis quæ precioſa ſunt
In his; ingenuè, artibus.

Non ingrata ferent ſæcula gratiam
Poſthac: & Dominus qui colit vnicè
Doctos, atque bonos, ne dubita, tibi
Mercedem dabit optimam.

ἐκ πόνου τὸ κλέος.

DE SENA, PLANTA *inter omneis, quotquot sunt, hominibus beneficentissima & saluberrima, Opusculum, Autore* ANTONIO MIZALDO *Monluciano, medico.*

QVIA nullum hodie purgans medicamentum simplex tam frequens habetur in ore & opere, non dicam vniuerso medicorum ordini, sed etiam omni ferè populo, quàm Sena: idcirco precium operæ facturum me putaui, si illius historiam, vsum, facultates & præstantissima

Nullum medicamētum Sena popularius.

auxilia à Græcis medicis, Arabibus & Latinis fideliter accepta, & hactenus magno mortalium commodo probata, hîc, pro mea tenui-
Quibus scribatur hoc Opusculũ. tate, paucis perstringerem. In eorum maximè gratiam, qui vel medicinæ non sunt initiati, vel aliis studiis & occupationibus ita sunt distracti, vt medicorum libros eis legere non liceat. Venio itaque à verbis in rem.

Quibus nominibus uocetur Sena apud uarias gentes. CAPVT I.

PLANTA, Græcorum medicis iunioribus (nam antiquiores
Sena varia & gentilia nomina. eam ignorarunt) σένα, vt etiam Latinis nuncupata, vel, vt Hermolao placet, Senna, Gallis Sené, Germanis Senet, Hispanis Sen d'Alexan-

dria, & Italis Sena, Aphricanis, Arabibus, ac Mauritanis medicis, Sene, Persis, teste Damasceno Mesue, Abalzemer, patrio vocatur nomine.

Senæ descriptio, pictura & deliniatio. Capvt II.

SENA herba est foliis constans glycyrrizæ, subpinguibus & crassis, caule cubitali, à quo flexiles lori modo exeunt ramuli, flores illi adsunt aurei, veluti brassicæ, purpureis venulis intercursātibus: quibus falcati succedunt folliculi, tenui pediculo è ramulis pendentes: adeóque naturâ compressi, vt inferior membrana superiori adhæreat. Maturescentes, impetu ventorum facilè deturbātur, contento intus semine quod ex nigro

Senæ deliniatio ex And. Matthiolo, in 70 cap. 3 libr. Dioscoridis.

ſubuireſcit & vuarũ vinaceis vſque adeò ſimile habetur, vt non facilè alterum ab altero, prima oculorum obſeruatione diſtingui poſſit. Serapio Arabs medicus, lunatas ſiliquas & oblongas illi aſcribit: in quibus ſemina per ordinem digeſta clauduntur, & ab opilionibus, impinguandis ouibus, vbi deciderunt, diligenter leguntur. Planta hæc frigoris ſummè eſt impatiens, vnde Maio menſe debet ſeri: nec vltra Autumnum viget. Priùs ſata facilè perit, ſeriùs, hyemem non ſuſtinet.

Serapio in libro de ſimplic. medicamentis.

Senam non eſſe eădem cum Colutea, & de vtriuſque diſcrimine & pictura.

CAPVT III.

FALLVNTVR qui arborem eam quam Theophraſtus Coluteam appellat, Senã eſſe ob id ar-

Libro 3 cap. 17 de plantarum hiſtoria.

bitrantur, quòd folliculos habeat ſaginãdis ouibus à paſtoribus ſummè expetitos, vt de lunatis ſiliquis Senæ, paulò antè ſcripſiſſe diximus Serapionem: Verùm id diſcriminis inter vtramque intercedit, quòd Colutea vocata, arbor ſit & non herba. Cuius deſcriptionem, qualem ex ipſa arbore mihi licuit in quodam horto amœniſſimo excipere, hîc proponere non grauabor. Itaque, Colutea arbor eſt, in hoc Pariſienſi agro, vt etiam in aliis frequens: De cuius ſtipite prodeunt rami quamplurimi, ſurculos admodum tenues ac flexiles hinc inde ſpargentes, è quibus exeunt folia, fœno græco, vel glycyrrhizæ non multùm diſſimilia, æquali vtrinque ſerie, & numero (vbique ferè vndenario) perbellè

Coluteæ deliniatio ad vngnem expreſſa.

discreta, sed sub autumnum flauescentia, leuíque ventorum agitatu, vel aliter, cum suis surculis cadiua. Ex eorum alis, maximè ad ramorum cacumina, suo tempore emergunt virgulæ quædam, agnata dicas, foliis vbique viduæ: quæ summa & extrema sui parte, flauos & aureos diffundunt flores: singulos alicubi, binos alibi, ternos, quaternos, & quinos, vel plurimùm senos glomeratim. Qui, genistæ modo, in falculæ vineaticæ & lunulæ, aut scirpiculæ formam paulatim desinétes, totidem vesicularum, quot illi fuerunt, rudimenta exprimunt. Quæ quidem vesiculæ, ex pediculo admodum fragili, sigillatim pendulæ, in ventrem & carinatũ gibbum pedetentim excrescunt: viridi primùm & herba-

Flores Coluteæ, & ex ijs folliculi, & vesiculæ.

ceo colore, tum demum ſubrubeſcente & rufo. In ijs pars carinata, gibba & conuexa, neruo, ceu ſepto quodam oblongo, & veluti diaphragmate, in duas parteis dirimitur, æquè ac ſima & concaua: re vera peram paſtoralem, vel piſcatoriam nauiculã eſſe dicas, ſeſe hinc inde proferentibus à cauda & capite, ceu à prora & puppi, quibuſdam appendiculis, quæ ligamentorum vicem ac modulum præ ſe ferunt. Dictæ veſiculæ, vel, ſi mauis, vtriculi & folliculi creſcentes, vſque adeò diſtenduntur & pellucent, vt immiſſo flatu, quis factum fuiſſe non temerè ſibi perſuadeat: Cùm tamen natura, non arte id fieri certò conſtet, ſpiritúmque diſtendentem ibi ineſſe palàm arguat crepitus erumpens

Vnde diſtendantur coluteæ folliculi.

vbi pedibus vel manibus, aut aliter, inſtar veſicularum in piſcibus premuntur. Mēbranei huiuſmodi folliculi tādem flacceſcunt, ſemina includentes ad rectam lineam miro ordine vtrinque digeſta, parua, & vbi maturuerint, atra ac rotunda, lētis effigie. Sed in Coluteæ pictura & deſcriptione verſatum ſatis. Quod ad plantam Senæ attinet, non habeo quod in pręſentiarum de illius hiſtoria & deliniatione aliud proferam, quàm quod paulò antè ex Andrea Matthiolo dictum fuit. Nam hactenus viuam & in ſua radice vigentem herbam videre mihi non licuit. Vt vt fuerit, in eo diſcrepat Sena à Colutea, quòd preſſis & lunatis, ſic ſatis, folliculis ſiliquetur, qui nec turgēt nec diſtenduntur ac pellucent, vt

Capite precedente.

in

in Colutea: & ſemen, vt ſcripſimus, includunt, vuarum vinaceis & granulis ſane quàm ſimile. Quibus addes, quòd Sena paucorum menſium eſt herba: Colutea verò multorum annorum arbor, ſemine & ouillo fimo præcipuè naſcens, vt tradit Theophraſtus: Quo etiam autore, ſeri debet ſub Arcturi occaſum præmacerato ſemine, & cùm in aqua pullulare cœperit. Cæterùm & ſi Colutea Alexandri Magni ætate non temerè alibi quàm in Lipara naſcebatur, iam diu tamen in Gallia multis vt diximus locis viget, ac nomine *Baguenaudier* omnibus innoteſcit. Errant itaque, meo iudicio, qui ei facultates omnes innoxiè tribuũt, quas vna Sena ſibi peculariter vendicat. Nam præter quàm quòd

In quo differat Sena à Colutea.

Facultates Senæ non conuenire Coluteæ.

vomitiones, non secus quàm genistæ semen, promouet: Colutea, etiam ventriculo summum negocium facessit, & tormina multa excitat: necnon flatus & intestinorum rugitus: Quorum omnium expers est Sena, vt paulò pòst ostẽdemus.

Quibus partibus suæ plãtæ sit præstantior, efficacior, & purgantior Sena.

CAPVT IIII.

SCRIBIT Ioannes Mesues Damascenus, in Arabicorũ medicorum collegio summus & celebris, Senam folliculo quàm foliis efficaciorem esse, præsertim si is ex viridi nigricet, sit modicè amarus, absolutus, subastringẽs, recẽs, & semen continẽs amplum ac pressum, nam

Lib. 2. de medicam. simpl. purgantibus, cap. 15.

nam vetuſtate exanimatur. Qui ſubalbidus eſt folliculus & imperfectus, non probatur: folia viridia ſunt præſtãtiora ſubalbidis, & craſſa tenuibus, ſurculi verò inutiles. Hactenus Meſues. Qui, vt audiuiſti, Senæ folliculos in deiiciẽda aluo, foliis longè efficaciores ac præſtãtiores facit: reclamante, non dicam Manardo Ferrariẽſi, ſed etiam diuturna & aſſidua medicorum experientia: etſi Braſauolus, qui Meſuem tueri videtur, contrarium ſentiat. Actuarius ſiliquoſo fructu, à Barbaris vocato, vti videtur. Andreas Matthiolus ſuis in Dioſcoridem doctiſſimis Commentariis, hanc controuerſiã, ſanequàm rectè, mea ſententia, ad hunc modum componere ſatagit: Sciendum, inquit, quòd Senæ folliculi

Senæ folliculi & folia.

Libro tertio cap. 70

qui ſiccati aſſeruantur, duorum ſunt generum. Vnum per ſe caducum, & in ſua planta arefactum, à quo ſemen eximunt nigrum & prorſus euanidum: Huic nullas, vel ſaltem paruas facultates tribuunt. Alterum, ante maturitatem demetitur, craſſum, ponderoſum & ſucco prægnans: Quod tegetibus expāſum, in vmbra venundandum exſiccatur. Huic, inquit Matthiolus, ſicuti millies periculum fecimus, non minor vis deiectoria ineſt, quàm foliis. De eo itaque ſenſiſſe videtur Meſues. Cui de experimento ſubſcribit idem Matthiolus, affirmās ſe aliquando integrum Senæ campum ſeuiſſe (quales in Hetruria, & præſertim in Florentino agro quamplurimi viſuntur) vt illius folliculos vi-

Senæ folliculis duorum generum.

Experimētum Matthioli de ſenæ folliculis & foliis.

rentes & ſucci plenos decerperet: mox ſiccatos experiretur: num eadem vis eis ineſſet quàm foliis: quod tandem ita eſſe facilè agnouit. Qui itaque folliculis commodè & ſalubriter vti voluerint, Matthioli exemplo, Senam ſerant vt illos & optimos, & recentes in manu habeant, vel ſaltem probatiſſimos emant, ſi tamen eiuſmodi reperiri poterunt: ſi minùs, foliis vtantur ſelectis, vt paſſim fieri ſolet. Nam hodie nullum ferè præſcribitur repurgans medicamentum, quod illorum miſturam non admittat. Non temerè itaque Manardus Senæ folia, folliculis caducis & arefactis purgantiora eſſe ſuſtinuit. Ioannes Fernelius in omni parte medicinæ, citra controuerſiam, ſummus, Meſuem & Arabes

Folia ſenæ in vſu frequenti hodie eſſe.

Cap. 10. lib. 5. Meth. med.

ſequutus, Senæ folliculos foliis anteponit. Cui Iacobus Syluius ſanequàm libenter ſubſcribit: vtcũque fuerit, nam vnguem non verterim, qui folliculis vti volet, quales antè ſcriptum fuit ſibi comparet: cui verò folia magis arridebũt, recentia & ampla ſeligat, à quiſquiliis, paleaceis ſordibus, & ſurculis, quibus ſcatet diligenter repurgata: in quo Pharmacopœi plærique oſcitanter, ne dicam turpiter, peccare mihi videntur, dum indiſcriminatim omnia, vel coquendo, vel macerando confundunt.

Comment. in cap. 15. lib. 2. de med. ſimpl. Meſuæ.

Pharmacopœorũ quorumdam error, vel potius negligentia.

Senæ bonitas, electio & præſtantia.

CAPVT V.

QVOD attinet ad bonitatem & excellentiam Senæ, ea præſtare fertur quæ ex Alexandria Æ-

gypti, vel Syria adfertur. Hanc enim ſummis laudibus tam Latini quàm Græci medici iuniores efferunt. Iacobus Syluius, Indicam & Ægyptiam valentiorem eſſe ſcribit parte media quàm ſit Appula & Liguſtica: & rurſus poſtremam noſtrate Colutea: quæ, vt diximus, falsò & perperàm pro legitima Sena à multis vſurpatur. Vtra verò præſtantiora ſint, folia an folliculi, paulò antè diſputatum eſt.

Syluius loco paulò antè citato.

Quo pondere & modo exhibeatur Sena, Arabibus, Græcis, ac Latinis Medicis. CAPVT VI.

SERAPIO Senæ tritæ ceu pulueratæ drachmam vnam, coctæ verò ſemunciam, vel drachmas quinque imperat. Meſues infun-

In lib. de ſimpl. medicamentis.

dit ab aureis tribus, hoc est, à ſemũcia, vel drachmis quatuor cum ſemiſſe, ad vnciam vnam. Ex Græcis vnus Actuarius, pulueris exhibet drachmam vnam: in decocto verò ſemunciam. Ioannes Fernelius dat pulueris ad drachmas duas, decocti à drachmis tribus ad drachmas ſex: diluti verò ab vncia dimidia, ad vnciam vnam. Quæ omnia ad ſumentium naturam, & medicandorum vires, ætatem, corporis habitum, ſexum, & alios ſcopos, prudenter ſunt referenda & coaptanda.

Libro & cap. anteà notatu.

Facultates & probata Senæ præſidia, ex Græcis medicis. CAPVT VIII.

ACTVARIVS, qui ſolus inter Græcos medicos, quantum

tum extat, Senæ vires deſcripſit, memoriæ mādauit illam & bilem, & pituitam, denarii pondusculo deiicere, abſque vlla corporis & facultatum eius noxa & moleſtia: Secundùm hos humores, retorridam, atrámque bilem, etiam modeſtiſſimè purgat, & illarum ſuffuſiones ex gallinaceo iure clementer expellit. Inſuper vetuſto capitis dolori, ſcabiei, comitialibus, & impetigini ſuccurrit, ſed modicè feruefactæ Senæ iuſculum, potiùs quàm tritæ farina propinatur: internas etiam obſtructiones reſerat.

Quibus morbis ſuccurrat Sena, ex Actuario medico græco.

Facultates & auxilia Senæ, ex Arabibus medicis. CAPVT IX.

IOANNES Meſues Damaſcenus, de Senæ facultatibus & pręſidiis ad hunc ſcribit modum.

Libro 2. purgantium medicamentorum ſimplicium, cap. 15

Sena terget, expurgat & digerit: ob id melăcholiam & bilem vstă à cerebro, sensoriis organis, pulmone, corde, hepate & liene deiicit. Proin de morbis dictarũ partium ab humore huiusmodi proficiscentibus succurrit, vt melancholicis febribus & antiquis. Gaudium gignit, sublato humore absque causa externa tristante, & floridum corpus efficit, obstructionésque viscerum aperit. Decoctum foliorum eius & chamęmeli, neruos ac cerebrum lotione roborat. Eadem quoque Sena, modo quouis vsurpata, visum & auditum firmat. Cuius purgatio si tarda fuerit & imbecilla, mistis acribus celerabitur: vt Zinzibere, sale gẽmeo, sale Indo, & similibus. Ne verò stomachum lædat, cardiaca & stomachica ei sunt

Quonam modo iuuetur & acceleretur senæ purgatio.

miſcenda, & largo pondere ex iure galli, gallinæ, vel aliarum carnium coquenda, vt citra moleſtiam purget: vel ſerò lactis infundetur cum ſpica, deinde parum diu feruebit. aut puluis foliorum eius ex lacte dulci ſumetur. Sunt qui decocto eius cum prunis, & ſpica fœliciter purgent. Cæterùm mediocrem ſuſtinet coctionem. Hactenus Meſues.

Quibus miſceri gaudeat Sena.

SERAPIO Arabum Medicus, hæc, de facultatibus Senæ, poſteritatis memoriæ reliquit. Sena mirificè prodeſt delirio, amentiæ, ſciſſuris totius corporis, reſolutioni neruorum, phthiriaſi, cephalalgiæ, ſcabiei, puſtulis, prurituі & epilepſiæ. Cor etiam roborat modò iis cõmiſceatur medicamé-

In lib. ſimplicium medicament.

tis, quæ ipsum maximè confirmãt.

Quibus succurrat morbis Sena, & quæ præstet auxilia hominibus, ex Latinis medicis. CAPVT X.

Libro & loco prius citato.

IOANNES Fernelius Senam & eius auxilia his commendat verbis: Sena melãcholiam retorridam, nec non bilem, & crassam pituitam commodissimè purgat: non statim è distantioribus locis, sed præcipuè è liene, deinde etiam ex aliis visceribus, ex hypochondrijs & mesẽterio: in quibus est omnis eluuiej sentina. Ex ijs enim sedibus vix aliud quidquam æquè validè corruptos humores prolicit, aut obduratos tumores euacuat, aut in tenues venas subiens, veteres earum obstructiones expedit: neque tamen vicinas hydropicorum aquas

Quas corporis partes maximè repurget Sena.

detrahere poteſt. Diuturnorum atque lentorum morborum, quos viſcerum impuritas, aut vetus obſtructio genuit, ſingulare eſt pręſidium: vt lentarum, veterúmque febrium, melãcholiæ, epilepſiæ, ſcabiej, impetiginis, vitiliginis, elephãtiaſis, & omnis denique impuritatis. Senſus pariter exacuit, cor exhilarat, torſionibus ſæpè moleſta: non quòd flatulẽta ſit, ſed quòd firmiter hærẽtes humores, & plerunque acres, nequeãt ſine ſenſu doloris auelli. Nunquã tamen deprehẽſum eſt, vel inteſtina corradere, vel ſanguinem proritare: blandè alioqui, ſed tamen lentè purgans: nulla qualitate infenſa, niſi quòd ventriculo aliquantùm grauis: pueris, ac ſenibus vtilis, neque pręgnantibus aduerſa. Permiſcenda ei ſunt quę

Mira Senæ præſidia.

Senam flatulentam non eſſe.

Senam prægnantibus non eſſe aduerſam.

ventriculum roborent, ſimúlque tardiorem vim extimulent: cuiuſmodi ſunt Zingiber, cinnamomum, aut ſpica: & quæ leniendo, ſine torſionibus, facilè deducant. Qualia ſunt iura pinguia, pruna, iuiubę, vuę paſſæ, viola, althea, polypodium: & qui ex his fiũt ſyrupi.

Quænam miſceri ſenæ conueniat.

IACOBVS Syluius de Senæ auxiliis in hunc ſcribit modum: Sena folliculis latis, ſed falcatis, & in his ſemine, vtilior purgando humori melancholico & morbis ab eo pendentibus & prodeũtibus. Multis torminoſa eſt, alijs clemẽs, pro varia ſumentium natura. Tutiùs tamen eſt maſtiche, vel caryophyllis, & alio (vt cinnamomo, ſemine aniſi) corrigere: folijs non eſt inefficax. Veteribus omnino

Comment. in cap. 15. libr. 2. Ioan. Meſuæ.

indicta est planta.

MANARDVS Ferrariensis se expertum dicit, Senam pręter iam dicta, & contra Auerrhois sententiam, pituitam etiam purgare: ex Actuarij Græci medici, vt antea monuimus, opinione & experimento. Ad hec, valere aduersus luem Hispanicam: Aquas etiam purgare sępenumero visa est.

Senam valere aduersus luem hispanicam.

ANDREAS Matthiolus Dioscoridis interpres ad vnguem factus, de Sena hæc ex multis tradit: E nostrate Sena, inquit, adhuc in agro viréte, & rosarum diluto, ego quotannis syrupum parare cõsueui, qui tutò & largè omnes purgat humores. Datúrque cõmodè pręgnantibus, ac pueris, & cuiuscunque ætatis hominibus. Dilútum

Comment. in cap. 70 libri 3.

Com-

Dilutum Senæ præstare eius decocto.

tamen magis pręſtat, quàm decoctum: quia nulla ex parte exhalat. Cuius vnciæ quinque, vel ſex, aluum abſque moleſtia ſoluunt. Quòd tutò dari poſſit pręgnantibus & pueris, experientia docuit: cui ſuffragatur Actuarius, Senam citra noxam purgare tradens.

Quęnamadmodum reddenda vt aluum valentius deiiciat Sena.

Redditur medicamẽtum hoc in deiicienda aluo pręſtantius atque valentius, ſi caſſia nigra, aut manna, aut rhabarbaro, aut roſarum diluto, aut rhodopharmaco, quod officinę ſyrupum roſatum ſolutiuum vocant, commiſceatur: aut ſi maceretur Sena caprino ſero. Viſcerum obſtructiones aperit, auget iuuentutem, ſenium retardat, animi hilaritatem adfert: & plęraque alia commoda pręſtat: de quibus anteà.

Com-

Compositio præstantissimi diluti è Sena, eodem Andr. Matthiolo præscribente. CAPVT XI.

SVMANTVR foliorum ele-ctissimę Senæ drachmę sex: Zinziberis, aut cinnamomi cõtriti, drachma vna: florum buglossi, drachmę duę: misceantur omnia, & fictili vitreato, aut stanneo vase angusti orificij excipiantur: affusísque feruentis aquæ, vel seri caprini, vnciis decem, vasis osculum adeò occludatur, vt nullus omnino spirandi pateat exitus. His peractis, puluinari plumis anserinis farcto, igníque calefacto vas inuoluatur, & in arca vbi pernoctet, reponatur. Sic enim calore seruato, omnem in se facultatem dilutum recipiet, & summè

Efficacissimum dilutũ è Sena, & eius compositio.

efficax habebitur ad omnes paulò antè memoratos affectus, abſque vlla moleſtia, & corporis noxa.

Vinum è Sena medicatum, ex Ioanne Meſue. CAPVT XII.

Lib. 2. cap 15. VINO muſteo albo, inquit Meſues, miſcebat quidã vim magnã Senę, poſt tres menſes potandum dabat: ſicq́ue purgabat cerebrum & ſenſoria organa, nec non gaudium augebat, ac lætitiam.

Si quis alias formas cõponendi huiuſce vini medicati, & aliorum item quorumcũque ſcire cupit, legat quæ haud ita pridẽ à nobis ſcripta ſunt, in Opuſculo de variis artificiis & facili methodo cõponendorum olerum, radicum, fructuum, vuarum & vinorum, quę diuerſis morbis

Reperitur Lutetiæ apud Federicum Morellum Typographum Regium.

morbis iucũdè,& abſque vlla noxa clementer ſuccurrant: illic inueniet quod didiciſſe iuuet.

Hæc ſunt quæ in præſentiarũ de Senæ viribus & prȩſtãtia ſcribere viſum fuit. Cuius πολυχρήστατα auxilia qui attentè obſeruabit, illàm, reuerà, non ampliùs Senam, ſed Sanam herbã κατὰ μετωνυμίαν, καὶ συνεκδοχικῶς perappoſitè nũcupabit. Fruere, Lector optime, & propicio cæleſti illo Æſculapio (ſine quo eſt omnis medicina venenum) fœliciter vtere: vt ſano, è Sena, ſit mens in corpore ſana.

FINIS.

LECTORI ARCANORVM NATVRAE STVDIOSO S.

ADMONITVS *à Typographo paginas aliquot nudas, & albas, vt vocant, ſub finem Opuſculi noſtri ſupereſſe, precium operæ facturum me exiſtimaui, ſi ſcripto aliquo inſigni eas veſtirem et replerem. Illud cùm diu multùmque diſquiſiuiſſem, ecce, peropportunè inter chartulas meas ſeſe obtulit Procli Platonici philoſophi Narratiuncula, cùm vetuſtate, tum eruditione adprimè commendabilis. Huius itaque fragmentū, vel potius paraphraſticam Epitomen è Græco hîc pro coronide, tibi aſſuere viſum fuit.*

QVEMADMODVM Amatores, inquit Proclus, à formoſitate quæ circa ſenſum verſatur, paulatim ad diuinam pulchritudinem tranſiuerunt: ita priſci arcanorum Naturæ perſcrutatores dum rerum naturaliū quandam συμπάθειαν, cognationē & amicitiam aliorum ad alia & manifeſtorum ad vires occultas animaduerterunt, & omnia in omnibus eſſe cognouerunt, ſacram inter eos & arcanam ſcientiam condiderunt, ſcientes in infimis ſuprema latêre, & in ſupremis infima. In cœlo quidem terrena, ſed modo cœleſti: & in tellure cœleſtia, ſed modo terreno. Nam vnde arbitramur plantas illas quas Soliſequas vocāt, pro Solis motu ad Solem conuerti ac moueri & Luniſequas, ad Lunam, niſi quòd illæ velut precantes, hymnos concin-

nunt ad ordinis sui duces? Sed alia quidem intellectuali modo, alia rationali, alia sensibili id agunt. Ex quo fit vt Solisequa planta, quomodocunque potest ad Solem moueatur: Cuius pulsationem circuitu in aëre factam si quis audire posset, procul dubiò harmoniam quandam erga suum regem ex ea in illum conuersione modulatam obseruaret, qualem planta ipsa potest perficere. Quamobrem licet in terra, & Solem & Lunam aspicere, sed pro terrena qualitate & modulo. Ad hæc in cœlo plantas, lapides & animalia pro cœlesti natura vitam intellectualem habentia. Quod vnum veteres contemplati, aliis cœlestium, aliis terrenorum naturam appositè tribuerunt: & hinc diuinas virtutes ob quandam similitudinem in locum terræ, & res illius non ineptè deduxerunt. Quid de Loto dicam? qui antè Solis exortum folia in se complicat, & eodem oriente illa met paulatim explicat, donec ad mediam cœli plagam ascenderit, quo tempore illa prorsus pandit & aperit? Quaten⁹ verò à summo cœlo imum petit, sensim eadem contrahit. Qua vna foliorũ dilatatione & contractione, numquid videtur Solem non minus honorare, quàm homines genarũ gestu, ac labiorum motu & agitatione? Nec in plantis solùm quæ vestigium habent vitæ, sed etiam in lapidibus eam imitationem & participationem superiorum luminũ aspicere licet ac demirari. Nam Helites lapis solares radios, aureis suis radiolis imitatur: & Selenites figura lunæ cornicularis similis, quadam sui mutatione lunarem sequitur

motum. Sic Heliofelenus quodammodo Solis & Lunæ cõgreſſum æmulatur & colore figurat. Adeò diuinorum plena ſunt omnia, terrena cœleſtium, cœleſtia verò ſupercœleſtium: proceditque quilibet ordo rerũ, vſque ad vltimum. Sunt & animalia plæraque ſolaria, veluti Leones & Galli, numinis cuiuſdam ſolaris, pro ſua natura participes, vnde mirũ, eſt quantùm inferiora in eodem ordine ſuperioribus cedant: quanuis magnitudine & potentia illis nihil concedãt. Hinc ferunt Gallum à Leone quamplurimum timeri, & quaſi coli. Cuius rei cauſam à materia aut ſenſu aſſignare non poſſumus, quin potiùs ab ordinis contemplatione & principatu: quòd ſolare numen Gallo magis faueat ac cõueniat quàm Leoni. vnde ille ſurgenti Soli, cantu, ceu hymnis quibuſdam, applaudit, eúmque, dum ex Antipodum medio cœlo ad nos deflectit, quaſi euocat & cãtando feſtinare inuitat. Addo quòd ſolares dæmones nonnunquam viſi ſunt leonina fronte ac facie: Quibus cùm Gallus obiiceretur, repentè diſparuerunt: quòd ſanè inde procedit, quia quæ in eodem ordine ſunt inferiora, ſuperiora ſemper reuerentur, illáque reformidant non ſecus quàm multi de infima plebe, qui quoties ſummorum & diuinorum virorum, non dicam faciem, ſed imagines aut ſtatuas intuentur, non ſolũ eas reuereri ſolent, ſed etiam formidare ne illis præſentibus aliquid turpe committant. Hactenus Proclus.